



Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek och är fritt att använda. Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitized at Gothenburg University Library and is free to use. All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text. This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.





FRAMMÅT

Tidskrift

utgifven af

Göteborgs Kvinliga Diskussionsförening.

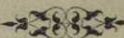
N:o 9.

1887.

2:dra årg.

Innehållsförteckning:

Robinson: Äktenskapsfrågan. Några diskussionsbidrag	Sid. 137.
Camilla Collett: Pensioner i Paris. (Forts.)	” 138.
Ulrik A. P. Christiansen: Rosmersholm paa Kristiania Theater ..	” 144.
Karl Väpling: Strindberglitteraturen. (Antikritik)	” 146.
Claude: Bref från Helsingfors. Något om våra pseudonymer....	” 149.
J. W. Å.: Kvinnofrågan i ny belysning. Efter föredrag af fil. kand. E. Svensén	” 150.
När och Fjärran	” 151.



Distribueras af
WETTERGREN & KERBER, GÖTEBORG.

WALD. ZACHRISSONS BOKTRYCKERI.

Zur Annahme

LAGER

af såväl de mest eleganta som billigaste

Manufaktur-, Mode- och Hvitvaror,
Sybehörs- och Garnérartiklar, Dame- och Barnhattar, Barnkläder,
Tricotvaror, Bijouterier och Galanteri-varor m. m. m. hos

L. KAISER & C:o.

Kyrkogatan 36.

Korsgatan 12.

Filial:

43. Södra Hamngatan 43.

J. A. Wettergren & Co.,

GÖTEBORG,

rekommendera sitt stora, rikt sorterade lager af engelska, franska
och tyska Mode- och Manufakturvaror såsom

Klädningsstyger,

svarta och kulörta **Sidentyger, Möbel- och Gardintyger,**
Sorgtyger i alla moderna genres, äfven äkta fransk **Svart Merinos,**
af erkänt bästa fabrikat till dagens lägsta priser.

☛ Profver sändas på begäran till landsorten franko. ☛

Kappmagasinet

erbjuder under hela året det största och rikhaltigaste urval af det nyaste i

Jaquetter, Paletåer, Dolmaner och Regnkappor,
allt till de billigaste priser i förhållande till varornas godhet.

J. A. Wettergren & Co.

I. SCHUBACKS

FRUKTHANDEL,

32 Kungsgatan 32.

Filial: 2:dra Långgatan 18.

Allm. telefon 471.

Rekommenderar till benägen hågkomst allt, hvad till affären hörer i parti
och minut till billigaste priser.

Obs! Order från landsorten expedieras prompt mot efterkraf eller då
kontant remissa insändes.

FRAMÅT

» TIDSKRIFT »

UTGIFVEN AF

GÖTEBORGS KVINLIGA DISKUSSIONS-FÖRENING.

Döm ingen ohörd.

Fri talan.

Genom skäl och motskäl bildas öfvertygelser.

N:r 9.

Ansvarig utgivare och
redaktör
Alma Åkermark.

1 Maj.

Pris: Kr 3,50 pr år.
Andra årgången.

1887.

Äktenskapsfrågan.

Några diskussionsbidrag

af

Robinson.

I.

Låt mig strax från början säga, att följande små uppsatser hvarken komma att anfalla eller försvara den novell, som i Framåt väckt diskussionen i äktenskapsfrågan.

»Pyrrhussegrar» reder sig utan både anfall och försvar.

Men just genom denna sin objektivitet gaf den novellen anledning till ny fart i sammandrabbningarna mellan våra olika meningar om riktiga och oriktiga könsförhållanden.

Hela meningskriget, som nu nästan enväldigt lägger beslag på Nordens episka och dramatiska diktning, gäller innerst från *ena* sidan: engiftet eller — närmare bestämdt — de inom engiftet utvecklade lifsåskådningar, känslor och viljeriktningar, hvilka den af så många mansåldrars sed skyddade medelklasskvinnan fått mer eller mindre fullständigt till sin natur. Och dermed berör den också de ideala föreställningar om äktenskaplig lycka, hvilka den af

opinion och sed dåligt skyddade mannen under samma tid danat sig, dem han väl ännu ej helt införlifvat med sin natur men icke heller kan förmå sig att åter uppgifva, hur aflägsen än utsigten må vara för deras förverkligande. Den hårda striden gäller från *andra* sidan:

Könsungänge såsom ett för alla människor befallande naturkraf, aldeles oberoende af monogami, polygami, polyandri eller promiskuitet i samhällsordning och lagstadganden.

Försvararne af förra åsigten se äktenskapet som sjelfva grunden för allt högre menskligt samfundslif, en organisk medelpunkt i samhällssträfvan, hvarur vår personliga utveckling eger att hemta daglig och stundlig näring eller rent af möjligheterna för att med tiden nå sitt fulla förverkligande.

De tro ej på någon fortgående utveckling till allmän lycka af det nationella eller internationella arbetet, annat än i mån som

detta har familjernas och derigenom de enskildes lycka till sin norm, sitt regulativ, sin enande synpunkt.

Och för sjelfva äktenskapet fordra de — som oeftergiftigt — dess högsta reala och ideala vilkor: personligt ömsesidig kärlek.

De äro således, i hela denna fråga, individualister och radikala progressister.

Deras motståndare inom litteraturen, könsdriftens målsmän, äro i frågan socialister och mer eller mindre reaktionära.

De äro *socialister* i den meningen, att de tänka sig möjligt ett tillstånd af allmän lycka utan förverkligandet af det mest personliga krafvet på lycka, d. v. s. äktenskapet eller den individuella kärleken. Och de äro tydligen *reaktionära* i det hänseendet, att de uppgifva en redan ganska allmänt förefintlig fordran på sedlig utveckling samt istället nöja sig med vissa sedliga kraf från ett tidigare, ofullständigare utvecklingsskede.

Striden hotar för närvarande att arta sig i det närmaste oförsonligt, eller som ett försök till utrotningskrig. Det kommer deraf, att partiledarne å hvardera sidan fränkänt motsatta sidans åsigtter all sanningsgrund. Så till vida hafva de från båda hållen haft orätt och hafva i denna stund — sedan de småningom mer och mer tillspetsat alla sina påståenden — ytterligt orätt.

Men i sina positiva utgångspunkter hafva de helt enkelt haft rätt: lika visst socialister som individualister, lika visst tillbakagångsmän som progressister. Menniskans lycka som könsvarelse utgör en väsentlig del af hennes lycka, så väsentlig, att frågans upptagande på dagordningen — äfven upptagandet af den naket fysiologiska sidan — är ett uttryck af vår tids oförnekliga *allvar*, och deremot alla välmentade qväfnings- eller ihjältigningsförsök i en sak som denna vittnesbörd om *brist på allvar*; de må nu taga på sig hur högtidliga eller oskuldsblida miner som helst.

Dock är dermed icke allt uppgjort. Frågans sjelfva ekonomi är ännu icke ens vidrörd. Så väl ett som annat må tillerkännas plats vid våra meningsskiftet. Men icke gäller hvarje sak alldeles lika mycket som hvarje annan sak och bör då ej heller kräfvä samma utrymme.

För att gifva det stora ämnets båda sidor tillbörlig rättvisa, måste man nalkas det sådant d. t. är, icke sådant det abstrakt

kan *tänkas*. Celibat t. ex. är ej och kommer aldrig att vara något i och för sig önskvärdt. Celibat *tillsvidare* kan dock, under vissa historiska omständigheter och för framtida äktenskaps skull, vara något högst önskvärdt.

Här äro, kort sagdt, för många faktorer att taga med i räkningen, för att någon menniska strax skulle med ett ja eller nej kunna afgöra det hela. Derfor måste jag utbedja mig hos läsaren eller läsarinna en smula tålmod.

Novellen »Pyrrhussegrar» gifver kort och åskådligt ett exempel på celibatets lidanden och en ny anledning att behjerta dem. Men åtskilligt mera är att säga derom än detta särskilda exempel gör — och skall till en del komma att sägas i nästa uppsats.



Pensioner i Paris.

(Forts. fra forrige Nummer.)

Denne Spisesal har et Betræk, som engang har været malet, men man skal have ondt for at sige i hvilken Farve. Det danner nu en Grund, hvorpaa Tiden og Smuds har tegnet de bizarreste Figurer. Den er forsynet med en Buffet, med endel uklare Karaffer, to à tre runde Messingbakker og forskjellige Stabler blaa og hvide Porcelainstallerkner, fabrikerede i Tournai. I et Hjørne er placeret en Kasse med numererede Skuffer, hvori opbevares de mere eller mindre plettede Servetter til enhver Pensionair. Man finder i denne Sal disse Møbler, som forvises overalt og dog ere uudrydelige — Stentryk i sortsmudskede, forgyldte Rammer, der betage En Appetiten. Et langt Bord, beslaaet med Voxdug, saa grundig tilfædtet, at Spisegjæsterne pleiede at skrive sine Navne med Fingeren for at mærke Pladsene. Kort, her hersker den poesiløse Misère, — ikke Fattigdommens, Mangels Misère, men Egennyttens, Fordærvelsens, en beregnet, luvslidt, ængstelig, malproper Misère.

Denne Sal er i sin fulde Glands tidligt om Morgenens, naar Mad. Vauquets Kat har snoget sig ind, hopper op paa Buffetten og slikker Fløden af endel af de mange smaa Melkeboller, der er bestemte for Pensionairerne.

Snart viser hun sig selv, iført sin Tylskappe, med falske sorte Krøller, fæstede paa det graanende Haar. Det fede, laskede Ansigt, ud af hvis Midte der springer en Næse som et Papegoienæb, hendes buttede Hænder, hendes smaa Øine, der har Noget baade af en Pantelaaners Gridskhed og en afdanket Dandserindes Smil, staa i en fuldkommen Harmoni med denne Sal, hvori ligesom Ulykken og den laveste Beregning har fæstet Bo, hun indaander dens Atmosfære med Nydelse, den styrker hende, den gjør hende godt. Mad. Vauquet er et Billede af Pensionen, ligesom Pensionen et Billede af hende. I den lille Kones Holdning, Udtryk, i hendes blasse Fedme er hele Pensionen ligesom legemliggjort. Det er Altsammen saa uundgaeligt en Følge af Livet i denne, som Tyfus er en Følge af Uddunstningerne i et Hospital.

»Mis, Mis, Schtt!« skriger hun. Katten springer ned, men nærmer sig igjen og stryger sig snurrende op til hende.

»Ja, nu kan Du smigre, Du gamle Kjærling! ... Sylvie! Sylvie!«

»Hvad er der, Madame?«

»Ser du ikke, hvad Katten har gjort, — tømt næsten den hele Bolle?«

»Det er den dumme Kristoffers Skyld, han har glemt at lægge Laaget paa. Men bryd Dem ikke derom, Madame. Far Gariot kan faa den Melk; jeg sætter lidt Vand til, han mærker det ikke. Han lægger ikke Mærke til Noget, ikke engang til det, han spiser.« —

Det var en frygtelig Skildring, ikke sandt? Og dog er den betydelig formildet, ja jeg maa bede Balzacs Manes om Tilgivelse for den maaske alt for frie Bearbejdelse, som en Tillempling for norske Læsere har krævet det. Den er endda frygtelig nok. Den ligner hin Salmiakspiritus, man indaander, naar man har Hovedpine, der bringer En til at nyse, og som virker baade bedøvende og oplivende. Nei, da var det noget Andet de Pensioner, jeg lærte at kjende.

Den ene af dem var netop en engelsk. Det Storartede, næsten Luxuøse maa overraske Enhver, der ikke kjender til denne Slags Indretninger. Hele Huset er bygget til Øiemedet. I hver Etage Korridorer, som føre ind til Sovekamrene, alle Trapper og Gange forsynede med Tæpper og stærkt oplyste. Nede i første Etage en Spisesal og to Saloner. Marmor, Forgyltning, og en Luxus af Speile, som man kun træffer den i Frankrig, hvor man kan sige, de udgjøre en Del af Murene

— paa Væggene et Par prægtigt forgyldte Rammer med noget dunkelt indeni, jeg vil kalde dem Malerier. Efter otte Dages Forløb havde jeg udfundet, at det ene forestillede to Oxer, der trak et Hølæs. I Kaminen brændte en stadig og kraftig Ild, og de dejligste Lænestole og Sofaer omringede den. Og alt dette er nu vort; det er vor Dagligstue, vor Kamin, vore Malerier; dette overflødige og velbetjente Taffel serveres for os, disse Tjenere er der for vor Bekvemmelighed; dette er virkelig noget Stort, ja man faar en Idé om Associationens Velsignelser! Men til dette Almindelige maa man holde sig; i Egenskab af enkelt Personlighed eksisterer man ikke, og man kunde før haabe at røre Stenene, end vente en Haandsrækning udenfor dette store Fællesskab. Paa sit private Værelse er man et saa hjælpeløst Individ, som nogensinde kan være til. Hænder der nu ovenikjøbet et af disse Smaauheld, som selv den store Napoleon i sine almægtigste Lykkedage ikke kunde forebygge, — han drog endog store Varsler deraf — en væltet Vandkande eller et do. Blækhus, saa er man det ulykkeligste Menneske under Solen.

Dette Værelse, der ideligt beboes, befinder sig i en mærkværdig Tilstand af Ubeboethed. Man skulde sige, det har staaet forstenet i et halvt Aarhundrede. De ligne hinanden alle. En stor, meget god Seng. Et Uhyre af en rundbuet Nøddetræs Dragkiste, forsynet med ingen Nøgle og nogle skrigende, modstræbende Skuffer, et Skab med en falsk Laas, et Taffeluhur, som naar man glemmer, at det staaer, og vil raadføre sig med det, ironisk peger hen paa det muligt gale Klokkeslet, et eller to ruggende Borde. — At Klokkestrengen, hvis der er nogen, befinder sig i en Tilstand af Utjenstdygtighed, behøver jeg ikke at fortælle. Hvorfor skulde Klokkestrengen være hel? Man prøver den i al Beskedenhed, det vil sige, naar den bitre Nødvendighed kræver det, en Gang, maaske en Gang til, og lader det saa ganske fare; man glemmer, at der gives Noget som en Klokkestreng, og man bliver først erindret derom i det Øieblik, man skal reise; den staaer da paa Regningen som itubrukt. Fader og jeg gjorde allerede, da vi i 1833 vare i Paris, Bekjendtskab med den Slags Klokkestreng. Vi ringede rask paa, uden at ændse Noget, og hver Gang vi ringede, faldt de ned. Men de vare ligesom Kjæmperne i Valhal, der stode lige gode op igjen: hver Morgen vare de i den gamle Or-

den. De stode noterede netop ligesaa mange Gange, som vi havde ringet. Endelig kommer Kaminen, dette kritiske Punkt for Nordboere. Naar denne blot ikke ryger, maa man ikke klage. I begge Maaneder Januar og Februar var her imidlertid meget, ja ualmindeligt koldt i Paris. Før nu at frembringe den Varme i Værelset, som er nødvendig til Vedligeholdelsen af det animalske Liv, — mere maa man ikke forde, — finder man hensat foran Kaminen en Kurv med Brænde af en høist ildespaaende Beskaffenhed. Runde, ukløvede Trær af gode tre Kvarters Længde, tunge og klamme som Bly; paa disse Trær synes aldrig Solen at have skinnet. Naar Pigen om Morgen har stablet endel af disse op i Kaminen og tændt paa under dem, frembringe de en Lyd som en friskt kogende Themaskine, Stikkerne flamme op, det suser endnu en Stund, saa er det Hele slukket, og — Pigen er borte. Har man saa Tid og Taalmodighed til at friste selv, saa kan det maaske lykkes at faa Træerne i Brand, idet man skal til at gaa ned, og opnaar da en Hede, stærk nok til at stege en Oxefjerding, eller man opgiver det; man har ganske Valget; jeg foretrak at fryse. Trods denne Resignation, og trods at man har saa ondt for at faa Has paa disse Trær, er det mærkværdigt, hvor mange Kurve man brænder, hvilket man atter igjen vil overbevise om, naar Regnskabs Time slaar. Lune ere disse Kaminværelser aldrig, om man brænder uafsladeligt i dem; Alt, hvad der ikke findes i Kaminens umiddelbare Nærhed, Gulve, Sengklæder, er isnende. Det Ord Lunhed har man ikke engang i det franske Sprog, man kjender det ikke, man kunde fristes til at sige, ligesaalidt som dette spruttende, oplammende Folk kjender til Varighed og Inderlighed i Følelse. Sammenligningen kunde maaske udspindes endnu længer, naar den ikke ledede ind paa metafysiske Afveie, hvor jeg blot vilde forville mig. Vi klage over den franske Varmemethode og de franske Læger ivre mod vor, de paastaa, at denne *indespærrede, dumpe Varme*, er høist skadelig for Helbredet, at især Damer, der sidde saameget inde, lide ved den, at den volder *Hjertebanken, slet Humør og blege Kinder* og gjør tilsidst, uskikket til den friske Luft udenfor. Der er Noget deri, og der kunde siges Meget derom, men den Dag, Menneskene enes i dette, som i saa mange andre Spørgsmaal, ja den Dag forgaar Verden, og der gives hverken Hjerter eller Kaminer mere.

Med alt det, at Møblementet i disse franske Sovekamre ofte er saa gammelt, forfildent og forsømt, have de noget høist Tiltalende ved sig. Der er et Præg ved dem, en vis Grandezza, Noget som taler om gamle, svundne Tider. De ere altid forsynede med Gulvtæpper og med en høi, majestætisk Top-seng. Et anseligt Speil over Kaminen, derunder Marmorkonsollen med Uhret og et Par gamle Vaser, mangler aldrig, selv i de mindste og tarveligste. Det Uhr, som stod i mit Værelse, var ellers et mærkeligt et. Det saa ud, som om det skrev sig fra Regentskabets Dage, og siden ikke havde fundet det Umagen værdt at mærke Tiden. Nu gik det i Barndommen. Naar jeg rykkede i en af de gjenstridige Skuffer i den store Dragkiste, eller gik med en vis Raskhed over Gulvet, begyndte det at gaa, gik omtrent i 10 Minutter, slog pludselig 12 og standsede igjen. Jeg kan ikke sige, hvor jeg holdt af det gamle Uhr! Altid slog det 12, det var ligesom jeg havde Nogen at tale med.

Den styrende Aand, Værtinden i disse storartede Etablissementer, er altid Enke. Hun udmærker sig gjerne ved en Holdning, en Værdighed, som den opnaar, der er vant til at befale, og som kun ved en ubetinget Myndighed kan holde sig paa en saa vanskelig Plads. En vis sødlig-sur Mine er fælles for dem Alle, det kommer maaske af den Nødvendighed, de ere stedte i, at skulle sige snart Forbindligheder til den ene, snart det Modsatte til den anden af saamange Gjæster, Alt efter de Etager, disse indtage i hendes Hus og i hendes Gunst. Ved en stiltiende Overenskomst erkyndiger man sig aldrig om de sørgelige Omstændigheder, der have gjort hende til Enke. Spørger man paa anden Haand derom, faar man at vide, at han har været Militair. Han staar altid i en interessant Rapport til den sidste Krig. Enten er han falden paa Ærens Mark, eller han er senere død af sine Saar. Den Værtinde, vi bode hos i 1833, hun, i hvis Hus fandtes de einhæriske Klokkestreng, havde sin Mand endnu i Afrika, hvorfra hun kunde vente ham hjem hver Dag. Far og jeg vare meget bange for, at han skulde komme og tage Værelserne fra os; Pensionen var kun liden, og hvert Rum var optaget.

Et Portrait af en saadan Ægtemand tør aldrig mangle i nogen Pension. I den, jeg har skildret, thronede det ganske ensomt over Buffeten; en ærefrygtsbydende Skikkelse med

graat Skjæg og en Orden. Skifter Pensionen Bestyrerinde, gaar det gjerne med Bohave, Tjenerskab, undertiden med selve Firmaet over til den nye Eierinde.

Selskabet, der samledes om Bordet i denne Spisesal, var saa smukt og elegant, som man kan træffe det i noget Selskab. Det bestod af omtrent 40—50 Gjæster, hvoraf de Fleste engelske, omtrent en halv Snes mere eller mindre gamle Mænd, et halvt Snes do. Matroner, et ligesaastort Antal ældre, ugifte Damer, samt nogle Faa yngre. Ungdommen paa Sværdsiden var som sædvanligt svagest repræsenteret, den indskrænkede sig i lang Tid til en ung Rhinlænder, et ret dannet og elskværdigt Menneske, og nogle Andre, der kun kom for at spise. Enhver indfandt sig og indtog sin Plads i et soigneret, ofte elegant Toilette. De unge Damer kunde gjerne gaaet paa Bal. Ved bordenden præsiderede Værtinden hver Dag i et nyt Toilette, der syntes at overskride de tilladelige Grændser for en Smagløshed, hvorpaa britisk Exentricitet nu engang har taget Monopol. Alle havde de denne sikre, utvungne Holdning, der opnaaes ved et fuldkommen Kjendskab til Situationen, og en Øvelse i at leve saadan i stort Kompagni, en Holdning, en Optræden, som dog er strængt indordnet under Love og Forskrifter, som den Nyankomme ikke kjender Noget til og derfor gaar i en bestandig Frygt for at støde an imod. Enhver er høflig eller synes at være det, men giver dog ikke saa meget som en Tomme af sin Ret til Fordel for en Anden, hvilket ellers et godt Hjerte og en god Opdragelse tilsiger. Hvad der bliver sat for En, beholder man, var end Naboen glemt to Gange, det vilde være af en yderlig slet Smag at tilbyde Noget. Efter Bordet gaar man ind i Salonen og tager den bedste Plads, man kan finde. Med sin hjemmевante Velopdragenhed kommer man egentlig talt ganske tilkort. Der konverseres, Damerne spille Piano eller dandse lidt omkring, der drikkes The, derpaa bringes Spillebordene ind, de Ældre sætte sig til at spille Whist, de Yngre vælge gjerne et underholdende Selskabs-spil f. Ex. Gnav. Kl. 12 gaar Enhver til Sit.

Det gjentog sig Dagen efter og Dagen efter og alle Dage. Man sov, spiste, spillede, man spiste, spillede, sov. I fire Maaneder — saalænge havde det samme Selskab boet der — havde man spist, spillet og sovet, i fire til vilde man sove, spille, spise. Der var ingen Afbrydelse deri at øine; saavidt

jeg mærkede, ikke Læsning, ikke et Arbeide i Damernes Hænder, ikke gik de ud. Der er noget Imponerende ved en saadan fornem Ørkesløshed, naar den optræder med Vanens Sikkerhed, man bygger den saa gjerne paa Forudsætningen om noget Overlegent i Vilkaar og Dannelses. Jeg bevægede mig, som rimeligt er, usikkert deri, og der er Grund til at tro, at man betragtede mig som et ubrugbart og sjelden uinteressant Medlem af Selskabet. Jeg spillede hverken Whist, Gnav eller Piano. Det gik ikke bedre med Samtalen, jeg ved ikke, hvordan det var, jeg kom altid tilkort. Et Par Gange hørte jeg paa en Konversation mellem to Damer, der vare lærde, fortalte der; de talte om Literatur og Politik, de nævnte Sterne og Addison. Jeg forsøgte i al Beskedenhed at skyde Ord ind, men det vilde ikke altid lykkes. Ved Enden af en saadan Samtale eller leilighedsvis kunde det hælde, at der venlig nedladende henkastedes en Bemærkning som: Holder De af at læse, Madame? eller: Kjender de Noget af Walter Scott, Madame? hvortil Madame vist satte et rigtig enfoldigt Ansigt op. Jeg var i fjorten Dage ikke kommen En i dette Selskab nærmere, og kjendte mærkeligt nok ikke et eneste Navn.

Hvori dette har stukket, lærte jeg først efterhaanden at begribe. Disse elegante Folk, bevægende sig i en Omgivelse, som den jeg har forsøgt at skildre, havde en forbausende Lighed med dannede Mennesker. Man skulde svoret paa, at man befandt sig mellem Personer, der alle stode paa et høit Trin, baade hvad Opdragelse, Intelligents og Viden angik. At man ogsaa kan træffe Saadanne, falder af sig selv, Undtagelserne findes overalt, og et øvet Øie vil snart udfinde dem. Men har man ikke dette, har man ikke drukket meget dybt af den bitre, men nyttige Drik, som kaldes Verdenskundskab — Erfaring, vil man længe lade sig skuffe. Ingen har lettere for det end vi Nordboer. Hos os ligger Velstand og Rigdom ikke paa Vuggen, dem maa man erhverve, som oftest ved Talenter og Dygtighed. Vi have derfor ondt for at tænke os en vis Noblesse i Former og Omgivelser uden Dannelses, disse ere meget mere et Produkt af denne, her virker Processen indenfra udad. Det er underligt nok, at hvergang jeg er udenlands, dukker der en gammel Vrovle-anekdot op, som jeg maa have hørt engang i min Barndom; hjemme falder den mig aldrig ind. Den om Bonden, som skulde bringe

Frugt op paa Herregaarden. I Forstuen mødte han et Par med gallonerede Kjoler og Fjederhatte udstafferede Abekatte, der kastede sig over Kurven; Bonden bukkede og skrabede. Men Frugten? spurgte Herremanden. Den har de naadige Herrer Junkere allerede faaet.

Denne Uerfarenhed, denne troskyldige Jeppueerfarenhed, der staar færdig til at bukke for alt Nyt og Fremmedt, naar det blot træder op i en vis Form — ja, kjære Landsmænd, bliver ikke vrede, men vi have en Portion af den Alle. Ved Hjælp af den kan man en kort Tid endog finde Opholdet i en fransk Pension spændende og underholdende. Mig gik det saa. Men eftersom hint Indtryk svækkedes, svandt Bedaarelsen og det fuldkommen Sjælløse i dette tvungne Samliv traadte frem i al sin Trøstesløshed. Dette Samliv er ikke bygget paa eller holdt sammen af nogen af de Følelser, der ellers forsøde den menneskelige Omgang: Hjælpsomhed, Deltaelse, Forekommenhed, Interesse, Agtelse for hverandre; det hviler kun paa den tørreste Egoisme, en Egoisme, der har ondt for at skjule sin Styghed i de fortærskede Fraser af den almindeligste glatte Höflighed. I dette store Fælleskab opgiver man sin Personlighed, ligesom paa Tærskelen af Forbedringsanstalterne Navnet udslettes og Fangen reduceres til et Numer — *sans comparaison* naturligvis! — *Forbedret* bliver man nu slet ikke. Enhver synes, paa Grund af denne nødtvungne Opgivelse af Individet, ikke at have nogen anden Tanke end at holde sit dyrebare Jeg oppe og paa det Ømmeste værne om det, sørge for det. Forresten, *saue qui peut!* Det angaar ikke mig! Kun i et Punkt mødes man, i den fælles Bestræbelse for at dræbe Tiden. Da jeg otte Dage havde siddet ved dette Taffel, hvor der i to Timer taltes om Ingenting, set dette samme Selskab indtage sine Downepladse i Salonen for der at tale om Ingenting, derpaa sætte sig til Spillebordet, da jeg i otte Dage til havde hørt Misserne aflirendreie de samme Valse og Mazurkaer og de gamle lærde Damer sine Betragtelse over Sterne og Addison, overfaldt der mig en Kjedsomhed, saa uhyre, saa unaturlig, saa himmelskrigende, at den finder intet Udtryk i vort Sprog. Vi tale hjemme om Kjedsomhed, vi tale med den vigtigste Kjendermine om den. Bah, hvad vide vi om den: uægte, efterlignede Varer. Vi kjende ikke mere til den end til den ægte Champagne, som vi aldrig have smagt. Den kommer kun paa

Fyrsternes og Verdens Rigestes Borde. Om den ægte Kjedsomhed ogsaa kun der er at finde, eller hvor man ellers træffer den, ved jeg ikke, men jeg kan forsikre, den findes uforfalsket i et engelsk Boardinghouse.

Efter 14 Dages saadant stivnende Stillleben kommer pludselig en Dag, da Pensionen slipper sig løs. Der pudses og flyttes Møbler. Instrumentet stemmes og Missernes Ansigter straale, naar de travlt fare op og ned. Luften i Pensionen bebuder noget glædeligt. Der skal være *Soirée dansante*. Enhver af Pensionærerne have Lov til at bede 2 à 3 af sine Bekjendte, de vælge naturligvis de mest præsentable. Derved kommer der et meget smukt Selskab sammen. Det britiske Øland synes ogsaa i sin Menneskeproduktion at sky Middelveien og behage sig i Yderligheder. Den virkelig dannede Englænder skal i sin Art være den Første i Verden, kun Skade, at man træffer denne Art sjeldnere udenfor England. Intet Land kan rose sig af at frembringe saamegen og fuldendt kvindelig Skjønhed, men det præsterer ogsaa Superlativer i Grimhed, som ingen utatoveret Nation let opviser Magen til.

Aftenen kom, Lokalet straalede i den Lys- og Speilrigdom, man kun træffer i Paris. Herrer i Baldragt indfandt sig, den ene Miss yndigere end den anden svævede ind i blufærdigt Ly af sine kneisende Mødre. Vor Værtinde — maaske efter en velberegnet Effekt en af de Sidste — viste sig i en Dragt der syntes laant af Verdens samtlige Afguder — jeg siger med Flid alle, for ikke at gjøre Nogen af dem jaloux — *mais c'est étonnant!* udbrod min Naboerske, en nydelig, med ægte parisisk, det vil sige simpel Elegance klædt fransk Dame, idet hun fæstede et næsten forfærdet Blik paa mig. Flygelet spillede op, rørt af en færdig Haand, og Dandsen begyndte. Nu først, idet disse Feer dandse frem, faar man se dem ret. Ak hvilket Syn! Af maaske 15 Damer vare de 10 jevnt vakre, men de 5 fuldkomne Skjønheder. Den ene af disse var en spansk Kreolerinde, hvis blege, mørke, ildfulde Skjønhed forhoiedes af et yderst rigt, men noget bizart Toilette. Mere fortryllende endnu var en ganske ung Miss; hendes rige, frit lokkede Haar var paa den mest ukunstlede Maade omslynget af nogle smale rosenrøde Baand, der flagrede efter hende, det yndigste Ansigt! Hvad skal jeg sige, for att man skal faa Begreb om hvor hun var sød? Hun var det, og

hun saa lyksalig ud, medens hun dandsede, og næsten hver Dands med en ung, elegant Mand, der paa sin Side syntes at sluge hende med Øinene. Om faa Dage skulde de feire sit Bryllup og afreise till Italien. Unge, smukke, rige — forelskede! . . . Strenge, strenge Menneskeskjæbne, o, kræve ikke af saadan Lykke for høie Renter!

Parodien paa al denne Gratie og Skjønhed bevægede sig i vor Værtindes aldrende, hæslege, barokt udstyrede Person. Hun var ikke af Gulvet hele Aftenen, hvilket af Chapeauer, der vilde bedes til næste Gang, var meget rigtigt beregnet. Alene dette var et Syn for Guder. Hendes Hus- og Kammerjomfru syntes idetmindste at nyde det fuldkommen saa. Hvergang hendes Herskerinde dandsede ud, viste sig hendes lille maliciøse Pariserfysiognomi bristefærdigt af Latter bag Døren i den oplyste Entre, hvor Tjenerskabet havde Lov til at staa og se til.

Der serveres alleslags Forfriskninger, kun ikke Noget at spise. Disse Soireer kunne maaske blive ensformige og trættende i Længden for den, der er blot og bar Tilskuer, men for mig er alt Saadant nyt og morede mig fortræffeligt.

Næste Morgen er Alting med en vidunderlig Hurtighed og Stilsfærdighed bragt i Orden igjen. Gulvtæpperne, Møblerne paa sin Plads. Pensionen har antaget sit Hverdagsfysiognomi.

Begynder først Illusionen at svinde for den Fremmede, og den faar gjerne sit første Stød ved denne lille Sceneforandring, saa gaar det med rivende Hurtighed videre i denne Retning. Det gjør midt ondt, at jeg maa sige det, men i et saadant Pensionsliv kommer der flere og flere Træk frem, der minde om Madam Vauquets, født de Conflans Etablissemest. Visse Grundtræk have Alle tilfælles. Alle have de sine Far Gariot'er, for hvem Katten spiser Melken, og hvem man erstatter denne med Vand. Underkuede, forknyttede Medlemmer af Selskabet. de blødeste, de bedste ofte, der maa taale Alt, hvad en nedrig Partiskhed har af Tilsidesættelse og smaalig, drillende Ondskab. Hvilke Beklagelser har jeg ikke hørt, hvad har jeg ikke set og selv oplevet! Landsmænd, I, som reise, jeg vil give Eder et Raad, selv med Fare for, att I blott smile af det. Er Du lykkelig, er Du rig, behøver Du Intet, Du skrider blot ind i hin Pengenes naturlige Majestæt, og Alt bøier sig for Dig, Alt bukkes sig for Dig og bringer det Bed-

ste. Mangler Du derimod denne mægtige Talisman, maa Du hjælpe paa det ved en kunstig Majestæt. Lad som Ingenting. Træd sikkert op, bær Hovedet kjækt, kun høflig, høflig! Dette gjælder maaske overalt i Frankrig. »Jeg har kun et Raad at give Dem«, sagde en Hofmand til en ung, rig og yndig Landsmandinde, da hun i 1808 skulde stedes til Kur i Tuillerieserne for Napoleon, De maa give Dem Mine af at være den Første.« Har Du ikke mange Penge, og er Du ovenikjøbet godmodig og vant til Indrommelser, kan Du ikke omhyggeligt nok skjule disse Feil. Vær saa rundhaandet, som Du kan, med de Første, gjør saa faa som muligt af de Sidste. Domestikkerne ere en frygtelig Magt overalt, og ikke mindst i en borgerlig Pension. Domestikkerne dele kun Menneskeslægten i to Dele. For dem existerer hverken Racer eller Nationer, hverken Civilisationer eller Religioner; Hedninger og Kristne ere ligegode; der existerer blot Folk, der give store, og Folk der give smaa Drikkepenge. Og de kjende sin Mand, ligesom en duelig Læge strax kan se, om en Patient lider af Svindsot, og i hvilket *Stadium* han befinder sig; de kjende sin Mand ved første Øiekast og vide, hvordan han *skal behandles*.

Man vil forstaa, at de Skildringer, jeg har leveret af en Pension i Paris passe paa Middelsorten af Saadanne. At der gives mange, der staa under, og maaske nogle, der staa over den her skildrede, det tør jeg ikke benegte. Jeg har senere, idet jeg fraflyttede denne, været saa lykkelig i min nye Pension, ogsaa en engelsk, men en mere blandet — at træffe paa en af de sidste; et Etablissement, der forende alle det førstnævntes Fordele med saa faa af dets Mangler, som man billigvis kan vente af et Saadant. En ret elskværdig, retsindig Bestyrerinde, et virkelig dannet Selskab, god Betjening og den fortrinligste Beliggenhed, nemlig ligeved — nei, jeg vil ikke sige hvor, en saadan Anvisning paadrager Ansvar, og Ansvar har jeg Stakkelt netop en stor Frygt for.

Camilla Collet.



Rosmersholm paa Kristiania Theater.

af Ulrik A. P. Christiansen.

Jeg var igaar paa Premieren, der blev en fuldstændig *succés d'estime* og idag paa den anden Forestilling, der desværre gaves under mindre godt besat Hus. Saaledes som Stykket blir spilt paa Kristiania Theater, vinder det Prisen for alle de Stykker jeg hidtil har seet med Hensyn til dramatisk Effekt. Det hører til de Stykker, man har godt af for Levetiden, og som man aldrig glemmer. Før jeg gaar over til at omtale Udførelsen, kun nogle Bemærkninger om Stykket selv. Man maa egentlig se det godt udført for at kunne forstaa det. Hovedpersonen er ubetinget Rebekka West. Det er ikke saa ganske greit at bli klog paa hende og just derfor bør man først efter den modneste Overveielse gi sig ivei med at afsige nogen Dom om hende, ja det vil sige, hvis man da ikke vil, at den skal blive uretfærdig. En Dame, hvis Meninger jeg har stor Respekt for, erklærede, at Rebekka var et afskyeligt Stykke Fruentimmer og hendes Broder, der, *en passant* sagt, er jurist, mente, at hun maatte være selvskreven til Tugthuset. Saadanne Domme resikerer man let af Tilskuere, der grunder sin Dom paa en første Gangs Udførelse. Just fordi Rebekka er en helstøbt Type med alle de menneskelige Muligheder inde i sig, fordrer hendes Studium en samvittighedsfuld Udgransking af Enkelthederne. Vor Tid er trods de store Ord om Frigjørelse en Rosmerholmsk Tid; Traditionen har endnu et godt Greb, som det er de færreste givne at frigjøre sig for. Denne romantiske Løgn, som vi saa ofte gjenfinder i Bøger og den almindelige Mening, den skarpe Skjælven mellem ubetinget gode Mennesker og ubetinget onde Mennesker, har sat sine dybe Spor i den almindelige Opfattelse, Spor, der som oftest dikterer den ensidige Dom, hvorunder Dobbeltmenneskene maa lide. Forstaaelsen lider herved. Det er derfor paa Tide, at Mennesker skildres som Mennesker og opfattes som Mennesker. Indforlivelsen i den gammeldags Opfattelse bevirker, at det virker tildels som et Fænomen, naar man støder paa gode Mennesker, der har daarlige Egenskaber og omvendt, og dog har denne Opfattelse sin Grund meget mere i de faktiske Forhold end den gammeldagse, der vil, at Menneskene skal være født enten Engle

eller Djævl. Enten — Eller. Deraf Vanskeligheden ved at forstaa, at Rebekka trods sine store Feil er en storslagen Natur, en Hjørdis i Nutidsdramaet. Rebekka har et Ideal; Frigjørelsen til alle Kanter, det mener hun fører til Menneskehedens Lykke. Derfor vil hun ogsaa, at den, hun elsker, skal leve under den samme Frigjørelse, og for at naa sit Maal sætter hun alle Hensyn tilside. Med den for en Karakter eiendommelige Fasthed og Energi arbeider kun henimod dette Maal.

Derfor maa tilslut den ulykkelige Beate styrte sig i Møllefossen. Denne Higen, som besjæler hende ganske og aldeles, dette, at det hun vil, *det* vil hun som Ulrik Brendel *helt ud*, det levner hende ikke en Tanke medens hun er midt oppe i Kampen paa det urette i at medvirke til en andens Ødelæggelse. Senere kommer derimod Reflektionen. Hun medvirker ikke til Beates Død, for at indtage den Dødes Plads, men for at skille Rosmer fra den uoverkommerlige Mur, som stiller sig iveien for hendes Frigjørelsesarbeide med Rosmer. I det Lys maa Rebekka sees, det er ikke mere end Retfærdighed. En anden Ting er det, at hun maa bedømmes i Forholdet til Rosmer; de er lidt efter lidt blevene saa indforlivede, at det ligeledes vilde være en Uretfærdighed at skille dem ad og bygge en Dom paa dem hver for sig. Men det er just det man er allermost tilbøilig til. Men det gaar ikke an, siger jeg, det gaar aldeles ikke an. Saaledes som disse tvende Mennesker er sammenflettet i dette Mesterværk, saaledes maa de ogsaa betragtes og analyseres. Rebekka har fra Begyndelsen af havt en koglende Magt, en alt overvindende Kraft. Rosmer har ved Samlivet tilkjæmpet sig en Del Kraft og Sandhedens Styrke og just derved øvet en adlende Indflydelse paa Rebekka, der derved lidt efter lidt har tabt sin forrige koglende hensynsløse Kraft, men er samtidig bleven succesiv adlet. Denne Vekselvirkning mellem disse Mennesker staar paa Hoiden af Ibsens psykologiske Udvikling og er i enhver Henseende et Mesterværk. Tilslut kommer saa Erkjendelsen, Erkjendelsen om Skyldfriheden, som den nødvendige Betingelse. Uden Skyldfrihed ingen sand Lykke, uden Skyldfrihed ingen virkelig Kraft til at stille sig i Breschen for det, som man anser for Ret og Sandhed i Kampen mod hele Verden. Rosmers Kraft blir brudt, naar han kommer nær til Erkjendelse om sin egen Skyld, han kan ikke komme over dette. Ikke saaledes med Rebekka, hendes forrige Kraft er nu brudt;

med Hensyn til at føre en Sag frem, der kræver Tilsidesættelsen af Hensynet til andre, hvorimod naar det gjælder om at tage Hensyn til sig selv, da staar hun paa sit gamle Standpunkt, naar det gjælder en god Sag, da er hun fremdeles hensynsløs. Rosmer gir derimod tabt, da han kommer til Erfaring om at hans forhenværende Venner vil anvende alle mulige Vaaben mod ham, nu da han er gaaet over til Fienden. Rebekka er det, som hele Tiden staar bag Rosmer, som hans moralske Kraft og driver ham til ærligt og aabent at stille sit Frafald frem for Verden, men Beates Aand kan hun ikke faa udrevet hos Rosmer; den gaar igjen med sin stumme Anklage og drager den tilslut begge to i Møllefossen. Beate bliver hævnnet. Det vil forstaas, at baade Rebekka og Rosmer er Roller, der kræver det mest indgaaende Studium, en stor sjælelig Udvikling og en Modenhed, som man kun kan forlange af ældre rutinerede Skuespillere. Rollerne er ved Kristiania Theater besat med Frøken Reimers og Herr Hammør. Der har været anket meget over, at vor Scenes utvivlsom største Skuespillerinde i Karakterfaget, Fru Gundersen ikke fik Rebekkas Rolle, som det var Theaterdirektionens Ønske. Digteren selv ønskede den derimod beklædt med Frøken Reimers, og efter hendes Udførelse af Rollen maa selv de Misfornøiede nu give Forfatteren Ret. Fru Gundersen er, trods al sin Begavelse, alt for gammel, medens Frøken Reimers har alle Betingelser for den. Det Spil hun præsterer, er saa behersket, intelligent og aandrigt, at Rebekka i hendes Hænder kommer fuldtud til sin Ret. Der kunde maaske være nogle mindre Indvendinger at gjøre, men disse smaa Feiltagelser tilgiver man hende fuldstændig ved det storeartede Totalindtryk. Hvad Herr Hammer angaar, saa har han nu knyttet nye Laurbær til de allerede vundne ved hans Udførelse af Hamlet og Ambrosius. Et saadant Spil forstaar kun en moden Skuespiller med en naturlig Begavelse for Rollefaget at levere. Dernæst kommer jeg til Ulrik Brendel, ikke fordi det er nogen Hovedrolle — han er bare tvende Gange inde i Stykket — men fordi det er den mest helstøbte Type og fordi han paa sin Maade staar i den nærmeste Forbindelse med de tvende Foregaaendes Sjælsudvikling. Ulrik Brendel er en Sommerfuglnatur, der ikke bekymrer sig om den Dag imorgen. Han griber Nuet og lever i Nuet, Fremtidens Om-sorg, er ikke hans Sag og derfor gaar det ogsaa succesivt ned ad Bakke med ham og han

ender tilslut som et Kadaver, der gaar omkring for at laane et Ideal, thi alle hans er tilslut sluppen op. Herr Reimers har af denne Figur skabt en Type, der er en kunstnerisk Præstation af høi Værd. Det gjør et uforligneligt Indtryk at se denne forfaldne Størrelse gjøre sin Entré i det Rosmerske Hus, hvor han straks behersker Situationen i den Grad, at alle Rektor Krolls Forsøg paa at imponere fuldstændig magtstjæles, og Rektoren maa modvillig finde sig i at være et »Nul« i Fattigkommissionen. Hans Fremtræden i sidste Act, hvori han fortæller, at alle hans Illusioner er bristede og hans store Aandsprodukt gaaet op i Røg, er ikke mindre effectiv, og danner en slaaende Illustration til Rebekkas og Rosmers egen Aandstilstand. Brendel er heltigjennem en fortræffelig Type, sand og træffende til det yderste.

Saa kommer vi til den anden store Hovedrolle, Rektor Kroll, der spilles af en af Theaterets mest intelligente Skuespillere, Herr Hansen. Det er Repræsentanten for de gamle, aristokratiske Anskuelser, der har sin Rod i Traditionen og som betragter enhver ny Tanke om Frifødelse og Lighed for af den Onde. Han er Fanatiker paa sin Hals og vil ikke høre om Overbærelse, naar det gjælder om at bekjæmpe de nye Tanker, kjender da ikke til at tage Hensyn. Han er ligesaa hensynsløs paa sin Side som Rebekka paa sin. Hans Had til den af sine Standsfæller, der vil løsrive sig fra de gamle Forhold og rode sig ned i det »Mudder«, som Almuen hidtil kun har bevæget sig i, er ubegrændset. Han har ikke Syndsforladelse for dem. Det meste, jeg kunde have at indvende mod denne Figur, er at den efter min Mening ikke er behandlet fuldt upartisk fra Digterens Haand og at han kunde have tegnet Typen mere sympathetisk. I Hansens Hænder burde ogsaa Rollen have fundet en mere sympathetisk Udførelse; thi Rektor Kroll har dog ogsaa paa sin Side mange gode Sandheder at forsvare og hans Stilling, der er dikteret af en ubegrændset Tropaa Op-retholdelsen af det Gamle, er baade forholdsvis isoleret og respektindgydende. Denne Side af Sagen kommer i Herr Hansens Hænder kun lidet til sin Ret, hvorimod han paa den anden Side uforholdsmæssigt pointerer Kroll som Fanatiker. Men trods dette, maa man karakterisere Herr Hansens Spil som ualmindeligt fint og beundringsværdigt. Naar jeg nu tilslut meddeler, at Frøken Parelus's Udførelse af Madam Helsets Rolle i enhver Henseende er vel-

lykket, vil man kunne forstaa, at Ibsens sidste herlige Arbeide i det store Hele faa'r en udmærket og Stykket værdig Opførelse paa Kristiania Theater. Opførelsen er en Begivenhed i Theaterets Annaler.

Nu tror vel Læserne, at det er en Lykke for Theateret selv; thi fuldt Hus maa vel være sikret for længere Tid udover. Jo tak sa'n, der traf I det. Nei, saa utroligt det end høres. Noget Kassestykke blir Rosmersholm aldrig, og det skal vist holde svært, hvis det aarker at holde sig paa Repertoiret. Theateret blir vist nødt, til for at hamle op lidt med Circus Busch, at opføre Stykker som Kalifen af Bagdad, Elverhøi eller en Søndag paa Amager. Ja det Circus, det Circus med sine dresserede Heste, Grise og Løver, jeg havde nær nævnt Beriddersker med, det er dog altfor forførende for vort Publikum. Ibsen med sit Rosmerholm kan bare gaa bort at lægge sig, det nytter saa alligevel ikke at konkurrere.



Strindbergslitteraturen.*

Antikritik

af

Karl Väpling.

Bland nu levande svenska författare eller författarinnor finnes ingen, den der ådragit sig så stor uppmärksamhet, som just hr August Strindberg. Ingen har i så hög grad som han kritiserats och klandrats å ena sidan, medan deremot erkännandet och berömmet öfverflödat å den andra. Orsakerna dertill äro för en opartisk granskare ej svåra att finna, hvadan jag anser det fullständigt onödigt att närmare redogöra härför.

Det senaste arbetet i kritisk riktning (hvilket just i dagarne sett ljuset) är en broschyr med titeln: »Strindbergs-litteraturen och osedligheten bland skolungdomen. Till föräldrar och uppfostrare samt till de styrande. Af John Personne, Lektor vid Stock-

holms Norra Latinläroverk. — Stockholm. Carl Deleen & C:i. (I kommission).»

En hvar, som ser förestående titel, kommer ovilkorligen att tänka på det klassiska uttrycket: »Halmstadslox och fortepiano!» Ty något så barockt, som att ställa denna litteratur i samband med osedligheten bland skolungdomen — något så barockt, säger jag än en gång, kan endast upprinna i en öfverspähd hjerna, hvilken ser spöken midt på ljusa dagen, eller ock hos en person, som (förlåt mig, men sanningen måste fram) ej ens tillstymmelsevis har reda på verkliga förhållandet, såvida det slutligen ej kan antagas, att en s. k. pligt bjudit honom att emot bättre vetande springa med harskallran. Om nästa afhandling öfver ett liknande ämne komme att heta: »Strindbergs-litteraturens menliga inverkan på våra vanliga husdjur» skulle säkerligen ingen blifva öfverraskad. Så långt har det nu gått.

Det är ej förbundet med stora svårigheter att bevisa, hurusom denna litteratur ej har det ringaste att skaffa med de sorgliga samhällsförhållanden han uppvisar, hvilket ock skall ske längre fram, men först måste vi nu något närmare granska ifrågavarande arbete, hvori »ett stort, skönt (antagligen personligt) hat» framlyser på ett sätt, som gör att man med yttersta försigtighet undersöker de »fakta» förf. framlägger. Dessförinnan torde det dock kanske vara lämpligt att påpeka en sak, — en specialitet hos författaren — hvilken gör, att hans pessimistiska uttjuterier förlora all kraft och verkan på någorlunda tänkande menniskor.

Det är nämligen så, att flere af hans viktigaste »gensagor» och påståenden återtagas på andra ställen i boken. Som prof vill jag anföra ett nätt exempel med rättighet att senare få framdraga flera. På sidan 38 säger han helt frankt: »Att ingå i någon kritik af denna litteratur och dessa idéer kan icke falla mig in.» Och på sidan 22: »Sjelfva framställningssättet af dessa ruttna idéer — — — äro sådana, att jag för min del ej ens såsom citat vill nedskrifva dem.» Stackars karl! Hur beklagansvärd måste han ej vara, som trots ett så bestämdt uttalande ansett sig nödsakad att framkläcka en bok på 93 sidor, hvaraf det ej finnas många, som ej innehålla en större eller mindre del af gallbemängd kritik. Men det är väl ej egentligen så farligt med hans martyrskap, ty redan i förordet försäkrar han med afseende på Strind-

* Artiklen har blifvit oss tillsänd redan för en månad sedan, men ej kunnat införas förr än nu.

berg och omskrifne literatur, att »min afsigt är, att *med deras egna ord* visa deras egentliga innehåll.» Denna afsigt har ock blifvit fullföljd, i det han på många ställen citerar »mästaren», som han så hänfullt uttrycker sig.

Boken inledes med en två år gammal refuserad tidningsartikel, hvarå han påpekar den redan då allt mer och mer tilltagande osedligheten bland skolungdomen, men talar dervid ej det aldri ringaste, hvarken om Strindberg eller »det förfäande i tidsandan» (se sid. 17). Efter omnämmandet af samma osedlighets fruktansvärda utbredande på 1830- och 1860-talen går han åstad och framdrager färskta nutidsexempel, dervid ungdomar, som ega nog viljekraft att släpa sig igenom arbetet, få många gånger mera till lifs af osedlighet än om de läsa flere volymer af sjelfve mästaren.

Bokens andra afdelning, bestående af 47 sidor betraktelser öfver *Strindberg och hans Strindbergs-literatur* (den genialiska ordställningen är hr Personnes egen; se sid. 72), har enligt min tanke hufvudsakligen tillkommit för att i korta ordalag och på ett rent och klart språk visa,

att allt hvad Strindberg skrifer är useft,

att alla hans idéer och åsigter äro ännu uslare, och slutligen,

att han sjelf är allra uslast.

Vidare får man veta, att han är en fräck lögnare (detta säges på minst 4 ställen), upprorspredikant, liderlighetens säningsman, kvinnosmädare, lögnens idislare, literär trashank, smutskastare, äktenskapets bespottare, samt att han använder sataniska knep. Det är ett blomsterspråk, hvartill man lyckligtvis i böcker af svenske författare sällan sett maken, och det har varit förbehållet åt en »målsman för de högsta sanningarne», en af dessa, som förr i verlden, efter att hafva lyckats krafla sig igenom studentexamen, men sedan han ej dugde till något annat, alltid ändå kunde slå sig till prest — jmför bekännelsen å sid. 56! — det har varit, upprepar jag, en dylik »fridens och kärlekens apostel» förbehållet att åt en bättre efterverld för-eviga slika vidrigheter, som bevisa ett otyggladt begär efter att få fråsa i råa och simpla uttryck, på samma gång som han dermed vill skaffa sig ett aflopp för sitt låga, bittra hat mot de nya idéerna i allmänhet och Strindberg isynnerhet.

»Vi tyranniseras bokstafligen af dessa literatörer, som kallas »det unga Sverige» — säger han å sid. 51 i ett anfall af uppriktighet — »vi tyranniseras därför, att vi helt beskedligt låta tyrannisera oss, och det låta vi ske därför, att vi genom maklighet hafva blifvit osjelfständiga och förslöade.»

Se der hafva vi egentligen klaven till hr Personnes författarskap! Som man ej kan taga ordet »vi» i någon annan mening än den af författare vanligen använda, dervid det är liktydigt med »jag», så kommer man till följande resultat:

»Herr Personne har blifvit utsatt för ett olidligt tyranni, hvilket han med både möjliga och omöjliga medel söker afskudda sig, men genom maklighet har stackarn blifvit osjelfständig och förslöad.»

Prof på det förra återfinnes för resten å sidan 3, der han säger sig hafva *samrådt med andra lärare* för att skriva en tidningsartikel — som aldrig kom in, och att han verkligen är »förslöad» derpå har visst ingen människa tviflat, och skulle än så varit fallet, är hans sista opusculum mer än nog för att ta' dem ur sin villfarelse. Men trots detta kan han hafva sina ljusa ögonblick, såsom man kan se af resonnemanget å sid. 58, der han talar om, att Strindberg är nödsakad att skriva som han gör och alltid söka undvika det tråkiga, för så vidt han ej vill sakna förläggare. Alldeles, ja! Af sådana skäl har naturligtvis hr Personne blifvit utan (jmf. titeln!). »På sig sjelf känner man andra.»

Slutklämmen i andra afdelningen är rent af dräpande. Der får man reda på, att tvenne af Strindberg använda ord ej äro hans egen uppfinning, att hans idéer om sedligheten öfverensstämma med dem allom bekante Max Nordaus, samt att argsintheten gentemot hustrun och äktenskapet har funnits så länge verlden stått — ack ja, stackars Strindberg, säg mig något nytt under solen!

För att likväl godtgöra något af sin barskhet säger han något längre ned, att *han* icke vill, och honom veterligt har heller ingen försökt att neka till Strindbergs »stora formela talang, hans stilistiska förmåga och målände framställning». Således skrämskott allt ihop!

I slutordet lägger hr Personne hela sitt stora snille i dagen. På sidorna 63, 77 och 88 har han svårt nog för att uttrycka all

den sedliga harm han känner vid Strindbergs fria grasserande, och han har flera förslag å bane för att hindra hans framfart. Dels skulle lagen ingripa med sin hämmande arm, och dels skulle föreningar bildas, antagligen för att utrota hvad som lagen ej i en hast kunde komma åt. Men på sid. 78 tyckes han hafva ångrat sin djerfhet, ty der heter det: Vilja sedan »de andra» bilda en förening för spridandet af osedlig litteratur, d. v. s. för »yttrandefriheten» (han uttrycker sig något dunkelt, men meningen är väl: Strindbergs alster) eller något dylikt, *så kan det icke alls skada*. Ack, käre hr Personne! Jag undrar starkt, om inte det går Er bön förutan.

Men den, som kan förklara sammanhanget och andemeningen i hans något oklara och »förslöade» tankegång, torde visst behöfva vara något förmer än en »målsman för de högsta sanningarne»!

Längre ned å sid. 78 bättrar han sig ännu mera. Der säger han: »Vi måste erkänna och bekänna i handling, att den litteratur vi vilja bekämpa, har sin styrka i framhållandet af sociala missförhållanden och syndar, som *verkligen existera*. Tänk så märkligt! Och likväl är Strindberg en »fräck, oförsynt lögnare» (jmf. sid. 40)! Ännu längre ned får man veta, att den sedeslöshet, som *faktiskt existerar* i så oerhörd grad bland alla, samt skilnaden mellan den offentliga och enskilda moralen ger ej liten styrka åt den litteratur, som mer eller mindre fördolt predikar köttets evangelium. Å sidan 80 förklarar han med en viss öfverlägsenhet, att »sedeförderfet bland de unga är ofta en naturlig konsekvens af den uppfostran och de vanor de fått i hemmen *från deras tidigaste år*». Något längre fram har han ock kommit underfund med, att det är onaturligt och skadligt att undertrycka lustan, men naturligt att tillfredsställa den, ty att förtäras af otillfredsställda begär måste ju vara både själens och kroppens ruin. Detta är just hvad Strindberg sagt på så otaligt många ställen.

Behöfs flera bevis för herr Personnes »osjelfständighet» och »förslöade» tillstånd? Näppeligen! Ty den som först hänsynslöst tar både heder och ära af en person för att strax derefter med gifmild hand återge' alltsamman, den är ej fullt normal. Så ock den, der bygger upp en ståtlig byggnad den ena sommaren för att året derpå nedrifva densamma, eller den, som ena dagen fram-

kommer med det ena storartade förslaget efter det andra blott för nöjet att dagen efter få kritisera och återtaga dem.

Men ifall vi skulle ännu en stund ssyselsätta oss med hr Personnes författarskap och ge oss in på spörsmålet, *hvar* man bör söka orsakerna till den allt mer och mer öfverhanden tagande osedligheten, så blir svaret ovilkorligen: Orsakerna ligga i *tidsandan!* Ja, just der böra de sökas. Ty lika litet som ett ägg inverkar något på en höna, lika litet kan en litteratur inverka något på de ting, som ej äro annat än en produkt af tidsandan, isynnerhet som litteraturen sjelf rätteligen bör hänföras under samma kategori.

Således är det tidsandan och ej bokläsningen, som gör att ungdomen kommit in på den ståndpunkt, den nu innehar, men *om*, jag säger blott *om*, man skulle tänka sig ett motsatt fall, så bör väl ingen annan litteratur, än den som af ungdomen verkligen läses, få bära skulden, och då kan jag med handen på hjertat bedyra, att Strindbergs arbeten ej utgöra en procent af hvad som läses af dessa ungdomar. Nej, dertill är Strindberg för djup och för allvarsamt anlagd. Men vill hr Personne ha' en katalog öfver osedliga arbeten, tror jag nog, att det ej skulle bli svårt att göra upp en sådan, som nog också skulle delvis träffa skolorungdomens smak. Vi kunna ju börja med Boccaccio, Faublas memoarer, ett tjugotal arbeten af Paul de Kock, Kärleksnoveller af Ch. Aubert, Kupidos irrfärder af densamme, Stackars Vanadis! m. fl. andra på »Sveas» förlag, samt diverse förseglade böcker på Huldbergs förlag. Det är dock kanske bäst att sluta, ty annars kunde ungdomar få vägledning, och *det* är ej meningen. Men ifall hr Personne, som genom maklighet förslöats och således, menskligt att döma, ej rätt gerna kan följa med *all* osedlighet, vill tillskrifva undertecknad, skall det bli mig ett sant nöje att å det området stå till tjänst med uppgifter om, hvar lagen och sedlighetsapostlarne böra gripa in.

Osedligheten är ingalunda någon ny företeelse lika litet som sedlighetsapostlarne. De hafva alltid troget gått hand i hand och hållit samman så länge verlden stått. Men då de nu stå ansigte mot ansigte, må de senare akta sig för att gå för långt i sitt görande och låtande. Skulle någon lag om inskränkning af yttrande-friheten verkligen gå igenom, så yppas i detsamma en stor fara för den bok, hvilken är lagd till grund för

vår kristna kyrka. Ty lagen komme naturligtvis att bli lika för allt och för alla, hvardan alltså denna bok blefve ett af de första offren, som drabbades af domen.

Ehuru det kanske är meningen att, som man hittills gjort, »sila mygg och svälja kameler», skall detta emellertid ingalunda afhålla mig från att uttala min tanke om »böckernas bok». I fråga om innehållet finnes der naturligtvis ofantligt många »perlor», men å andra sidan ser man lyckligtvis aldrig motstycken till biblens råa och cyniska framställningar af osedligheten i dess mest gräsliga former, och i afseende på språket doftar detta af en viss privilegierad naturalism, som tills datum är oupphunnen.

Men hvad säger vårt orakel, hr Personne, i fråga om sådana saker? Jo, å sidan 66 låter det så här: »*Kunskapen* om det orena behöfver icke göra någon oren; det beror på hur den meddelas. Se der ha' vi ägget! Allt, hvad Strindberg skriver, förderfvar och orenar individen till själ och kropp, men om samma ting står att läsa på ett annat ställe, är det fullständigt ofarligt och kan kanske till och med åstadkomma åtskilligt godt (?).

Vi få emellertid hoppas, att alla hr Personnes idéer till lagförslag och föreningar äro lösa hugskott, som uppspirat i någon osjelfständig och förslöad hjerna, ty skulle man verkligen våga sätta »hårt mot hårt», är jag rädd, att det gick som när bocken stångades med gårdsgården — han bräckte hornen.

Hur litet hr P. tål literatörer och deras görande och låtande, kan man finna deraf, att han, blott för att kunna belacka dem, helt oförsynt hopkonstruerar historier i ändamål att göra sig trovärdig. Jag åsyftar härmed det å sidan 57 relaterade förhållandet, der han omtalar, att en notis, angående en af våra literatörer, skulle, genom att en skolkamrat eller någon god vän lyckats gäcka redaktörens vaksamhet, på så sätt hafva influtit i hans blad — samma tidning förstås, der ynglingen förut haft plats. Är hr Personne alldeles säker på detta? Hur vill Ni då förklara det faktum, att samtliga kamrater i tidningen, der han var mycket »använd» och afhållen, hade strax förut haft en större fest för den afgående kamraten.

För okunnigt folk kan Ni ju gerna fortsätta att konstruera i hop historier, men för »den som har reda på saken» — här passa med skäl Edra egna ord — »är humbugen

både ömkelig och löjlig, men den stora allmänheten sväljer nog humbugen på sitt vanliga oreflekterande vis» (jmf. än en gång sid. 57).

Bitterhet och ofördragsamhet äro tvenne dygder hos hr Personne, som äro i ögonen fallande. Vi kunna naturligtvis ej mera läsa kalendrarne »Svea» och »Julrosor», sedan den ene haft ett porträtt och den andre en liten bild från Köpenhamns Panoptikum, båda delarne framställande Strindberg. Ny Ill. Tidning få vi ej heller ha', sedan den varit nog fräck att afbilda en naken kvinna. Jag undrar starkt, om hr Personne varit på nationalmuseet. Man vågar knapt tro det af hans yttranden, ty då stälde han naturligtvis strax om, att der blefve stängdt. Tusentals äro de barn och ungdomar, som årligen bekika tafflorna derstädes, bland hvilka många, många framställa kvinnor och åter kvinnor, som ej ega den ringaste tillstymmelse till hvarken kläder eller blygsamhet. Men här, som alltid gäller regeln: »sila mygg etc.»

Som *shutord* får jag i motsats till hr Personne anföra, att dessa rader äro mitt sista uttalande i detta ruskiga ämne. Möjligheten, att genom förständiga skäl kunna öfvertyga *någon* »osjelfständig och förslöad» varelse, tog jag med i beräkningen, då jag satte mig ned att skriva.



Bref från Helsingfors.

Något om våra pseudonymer.

Det torde kanske kunna intressera *Framåt*s läsare att erfara något om de af våra författares verksamhet, hvilka »dölja sig» under vissa antagna signaturers ofta nog mycket genomskinliga slöja. Och som nu senast utkomna häfte af »Finsk bokkatalog» meddelar namnen på några af dem, hvilka synas mindre rädda om sitt inkognito, torde det väl ej anses indiskret att härvid bifoga desamma.

Bland dem, som sedan en längre tid bortåt gjort sig kända genom tidningsartiklar, bref, understrecksbitar, skiss-samlingar m. m., äro att märka:

M. A. (fru Math. Asp.) Artiklar i dagens frågor, bref o. d. — *Maria* (fru E. Furu-

hielm), redigerar barntidningen »Nya Trollsländan», har utgifvit berättelser »Skilda vägar» m. fl. — *A—i—a* (fröken Adèle Ehrnroth): artiklar, resebref och kåserier under strecket i de dagliga tidningarne; har publicerat skiss-samlingen »Skuggor och dagrar», »Resor i Afrika», m. m. — *Aarne* (fr. C. Gripenberg) känd genom en samling skisser, benämnd »Strån», samt har senast utgifvit »I tätande led», hvilken bok röjer ett betydligt framsteg från den förstnämnda. — *I—i, G. v. M.* (frkn G. v. Mickwitz): »Solglöd», »En sann qvinna» m. fl. i tidningarnes understrecksspalter synliga utkast; har vidare utgifvit »Solglöd och andra skisser», röjande mindre vanliga psykologiska studier. — *Draba Verna* (ej med säkerhet känd): skisser och kåserier i tidningarna samt novellen »Romantiska öden». — *Fogel Fri, Fogelfri*, m. fl. variationer (antages vara en manlig författare; namnet ej känt): åtskilliga godmodiga satirer, såsom »Kaos», »Balbrådskan» samt Skärgårdsbilder, »Inomskärs», Skärgårdsbref m. m. i tidningarne. Har senast utgifvit dikt-häftet »I Storm och Stiltje». — *Patrik* (frkn A. Trygg): Humoristiska kåserier, såsom »Snörlif», »Decolleté», m. fl., äfvensom resebref i en af de dagliga tidningarne. — *Hanna, H. O., H.*, (fröken H. Ongelin): två häften »Fordom och Nu», romanen »Ödets dom» m. m. — *V. P—n* (hr V. Petterson) känd sedan längre tid genom sina enkla och underhållande skildringar från forna tidens Helsingfors, »Polisgevaldigerns berättelser» m. m. i en af här utkommande tidningar. Har utgifvit »Minnen från Skatudden», »En tripp inom eget land», m. m. — *Vanda* (fru C. Ullner): En samling utkast, »Spillror», samt smärre skisser och uppsatser i tidningarne. — *Dagny* (fru P. Falck; ej, såsom bokkatalogen oriktigt uppgifvit, fru N. Ahlstedt): korrespondenser och artiklar, mest i landsortstidningar, alla i reaktionär anda, samt dikhäftet »Framtidsbilder». — *Aina* (fr. A. Forsman): Berättelser, sagor m. m., senast ett litet häfte »Sagor för de små».

Följa så i ordningen våra *ungsta* författare:

Thora (namnet okänt): En samling »Humoresker och Småplock», understrecksbitar m. m. d. — *Toivo* (frkn Sigr. Petterson): Dikhäftet »Vind för våg» (utkommet i Stockholm) »Ljusa skyar», sagor och berättelser för de små. — *-anna* (fr. H. Erasterus) ett litet häfte sagor, benämndt »I qvällstunden».

Dessa äro de allmännast kända bland våra pseudonymer; ett mindretal återstår ännu, men som de ej gjort sig synnerligt bemärkta, torde samlingen kunna anses komplett dem förutan.

Claude.



Kvinnofrågan i ny belysning.

Efter föredrag af fil. kand. E. Svensén.

(Bref från Upsala).

Kvinnans underordnade ställning hade ej sin hufvudsak i mennens öfvergrepp, såsom nu allmänt antages, särskildt från kvinnosidan, utan deri, att för närvarande, specielt i Sverige, »2 kvinnor niga för en man». Det är det kvinliga öfverskottet på äktenskapsmarknaden, som är skadligt och måste bort. Detta öfverskott är en nödvändigt verkande orsak till de olika sedlighetsfordringar män och kvinnor ställa på hvarandra vid äktenskaps ingående. Männen vilja ha rena kvinnor, de föreskrifva det, ty de kunna det på grund af sin fåtalighet och deraf följande dyrhet på marknaden; kvinnorna måste nöja sig med hvad de få, ty de äro de många. »Handskan» kastas, det vore sant, men af ett fåtal ädlare anlagda kvinnor, som draga sig inom sitt skal, öfverlemmande täljan på äktenskapsmarknaden åt sina mindre sparsmakade systrar. Talaren fann det emellertid omöjligt för mängden af människor att undandraga sig följderna af denna lagom tillgång och efterfrågan, och hvad densamma hade i släptåg.

Härefter följde en historik öfver olika folk, hvarmed sanningen af det ofvansagda sökte bevisas. Exempelvis nämdes kvinnornas höga ställning i kolonialstater, der de faktiskt äro få till antalet, hvaraf med nödvändighet måste följa, att deras anseende och inflytande växa. I Indien steg kvinnans betydelse vid en viss period genom ett för stort mördande af flickebarn och deraf följande brist i kvinnornas numerär.

Huru nu afhjelpa det onda? Instinktligt döda flera ociviliserade nationer öfvertaliga flickebarn. Klostren hade på sin tid spelat en vigtig roll såsom reservoarer för öfverskott af kvinnor. Men vårt moderna samhälle hotas af detta onda i ständigt växande grad utan att kunna sätta en dam deremot.

Talaren fann botemedlet, specielt med hänsyn till Sverige, mycket enkelt: minimums-ålder för kvinnas ingående i äktenskap vare 21 år. Obevekligt sopades härmed bort från äktenskapsmarknaden denna här af ingenuer, som spelat och ännu spela en så vigtig roll.

Han motiverade: statistiken har visat, att antalet kvinnor och män är lika i åldern mellan 20 och 30 år. Här af framgår denna reforms stora betydelse. Ty genom att utestänga alla under 21 år skulle de bästa garantier lemnas för, att de begge parterna på grund af sitt lika antal, då de också följaktligen voro för hvarandra lika begärliga, skulle kunna ställa lika fordringar på hvarandra vid äk-

enskaps ingående. Det är lätt att inse, i hvilken hög grad kvinnans höjande härmed befordrades.

Det vore föröfrigt endast att på kvinnan tillämpa en lagparagraf, som allaredan för mannen bestämmer ett minimum af 21 år för äktenskaps ingående.

Dermed vore då att befara, menade någon, att en mängd olagliga förbindelser före 21 års ålder härpå skulle bli en följd. Statistiken visade emellertid, att de fleste oäkta förbindelser knyts mycket senare, eller omkring 28 års ålder.

Men kvinnan är färdig långt tidigare! Det vore ju ett brott mot naturen!

Bemötandet härpå ledde talaren in på en högst intressant historisk utredning, som belyste detta spörsmål.

Utgående från forskaren Peschels ord: hvarje framskjutande af äktenskapsåldern (naturligtvis ej in infinitum) är ett framsteg i folkuppfostran, visade han vådorna af för tidiga äktenskap. Arabiska kvinnan vore förnedrad genom följderna af en giftasålder, hvars minimum vore stadgad till 10 år; hon blomstrade då i full skönhet för att sedan hastigt förvisna fysiskt och psykiskt.

I Indien, der smädelseorna mot kvinnan gäcka hvarje beskrifning, finnas på 250 mill. invånare 70,000 enkör under 10 år. Dessa olyckliga kvinnors lif är ett enda långt elände, i jämförelse med hvilket döden på hålet är att anse som en välgering. Samma för tidiga äktenskapsålder har af chineserna skapat millioner gubbar och af negererna millioner stora barn. Ja, Turgenjovs viljeveka, utvecklade karaktärer äro eklatanta bevis för, att äfven den slaviska stammen skattar åt detta misstag. Deremot hade alltid den germanska stammen sedan uråldriga tider utmärkt sig för sin mognad och sena äktenskap. Denna typ blomstrar ej upp liksom på en gång, men den vissnar ej heller så snart för att sedan i mannaåren vara gubbe. Faktum af denna tidiga blomstring eller s. k. mognad borde ej förvillia omdömet. Genom att man generation efter generation ingått tidiga äktenskap, hade till slut denna konstlade brådmogenhet inträdt, som lofvar så mycket och håller så litet. Ty ej blott kontrahenterna sjelfva, äfven afkomman lider derpå. I sjelfva verket äro följderna af tidiga äktenskap olika för man och kvinna. Den förre drabbas af för tidig död — den senare lever länge men kroppsligt och andligt förkrympt. Miss Elisabeth Blackwell säger: total afhållsamhet för kvinnan till 20 år är nödvändig och önskvärd ännu några år derefter.

Talaren öfvergick derpå till denna reforms följder, fysiskt, psykiskt och socialt. Han visade det befängda i, att lagen ej tillåter kvinna att sälja och köpslå före 21 år, men väl att besluta öfver den viktigaste af alla akter: att gifva bort sig sjelf.

Såsom principiella motståndare till hans åsigt kunde endast den fria kärlekens apostlar uppträda. Han trodde dock, att deras väg knappast vore den rätta.

J. W. Å.



När och Fjärran.

Om prostitutionen. Huru mildra och motverka detta samhällsönda?

Föredrag af fil. lic. K. Vicksell härstädes sisl. 22 april.

I hjärt motsägelse till kärlekens religion, som säger sig hata synden och förlåta syndaren, synderskan, har det kristna samhället hopat öfver den prostituerade kvinnan skymf, ondska och elände, men gent emot prostitutionen sjelf förhållit sig helt annorlunda. Så utbrister Augustinus: »Hvad finnes väl smutsigare, mera bräddfullt af skam än denna landsplåga?» Men han tillägger: »Tag bort skökorna, och allt skall bli bragt i förvirring». Kan-ske ligger förklaringen på denna motsägelse deri, att Augustinus var en fin verldsman, innan han blef helgon. De kyrkliga anse dessutom ej någon radikal förändring kunna åstadkommas, förrän det tilltagande sedeförderfvet vid tiden före Jesu andra ankomst nått sin höjdpunkt. Underligare är, att en af tidehvarfvets förnämste män, den kände engelske skriftställaren William Lecky, författare till »History of European Morals», förfaktar samma åsigt. På samma gång han anser den prostituerade kvinnan som inbegreppet af all uselhet, ser han i henne dygdens säkraste värn, utan hvilket vårt släkte blefve ett rof för ånger och sjelförakt. »Derföre är hon», säger Lecky, »menskighetens eviga prestinna, gisslad för folkens synder».

Det anförda var ett uttryck för männens, herrarnes, betraktelsesätt.

Kvinnornas uppfattning ställer sig i skarp motsats härtill. Den engelska författarinnan George Elliot har en gång skrivit: »bevisa mig, att den prostituerade kvinnan är nödvändig för samhället, och jag skall bjuda henne hem på middag». Ett käck yttrande, men troligen brukade förf. ej ens bjuda sina tjenstflickor till sitt bord, oaktadt hon väl var öfvertygad om, att de voro nödvändiga för samhället.

En annan engelsk författarinna behandlar frågan i en roman. Hjerten i denna, en sjöofficer, diskuterar saken på ett grannlaga sätt med sin fästmo. Sedan han anfört de vanliga skälen som försvar mot prostitutionen, frågar han henne till sist, om hon icke måste erkänna, att den dock är i den allmänna sundhetens och sedlighetens intresse ett nödvändigt ondt. »Om så är», ger hon till svar, »måste ju alla samhällets medlemmar vara lika skyldiga att bringa offer. Är ni ej skyldig att offra er syster, er fästmo...» »Håll, jag ger mig», afbryter han. Att en sak är oberaglig är ej något bevis på, att den är nödvändig.

Återstår det tredje partiets mening, arbetarnes. Deras opposition är visserligen för närvarande i det närmaste nedtystad. Den låter dock understundom höra af sig. Bland »befängda» beslut, som fattades af den illa beryktade pariserkommunen, var äfven ett, som stadgade, att »prostitutionens gamla skamliga trafik skulle afskaffas». Kommunen sjelf vardt den, som blef afskaffad, ej prostitutionen. Med skäl har man derföre sagt, att när bourgeoisie ånyo tog Paris i besittning, följde prostitutionen med igen. Arbetarnes logik blef för den gången nedtystad, men

derföre är den ej vederlagd. Det är ock af största vigt att höra deras åsigt i ifrågavarande sak.

Tänk oss en prostitutionens försvarare, t. ex. Lecky, uppträdande inför en hop af Londons arbetare på Trafalgar square för att bevisa dem prostitutionens nytta. Han skulle framställa sin mening ungefär så här:

Mine herrar! Prostitutionen är ett nödvändigt ondt, åtminstone för oss män ur de styrande klasserna. Funnes ej denna alledare, vore vi ej säkra för våra kvinnors dygd. Det står redan nu dåligt till, hvilket rätttegångsförhandlingarne allt ibland omförmäla, men under andra omständigheter skulle det blifva än värre. Sannt är visserligen, att vi låna era kvinnor på en tid, men hvad gör det? Ni få dem ju igen sedan, om än ej alldeles i samma skick. På så sätt kan ju, mina herrar, prostitutionen i försynens hand bli ett medel att utplåna ståndsskilnaden och närma klasserna till hvarandra.

En gatsten i pannan på herr Lecky blefve sannolikt svaret på hans argument. Arbetarnes logik är denna: Kan det bevisas, att prostitutionen är nödvändig för samhället, så kasta vi detta samhälle ur sadeln.

Att, såsom d:r Wretlind påpekat, äfven arbetarne föra ett lastbart lefnadssätt, att många af dess kvinnor förföras af arbetarne sjelfva, hör ej till sakens sociala betydelse. Det är en himmelsvid skillnad på en förförd och en prostituerad kvinna. Den förra är, om man så vill, *fallen*, men ej *förfallen*. Den största skuld, att de förförda kvinnorna kastas i prostitutionens armar är att söka hos öfverklassen, företrädesvis hos öfverklassens kvinnor. Dessa dygderika mättronor, »uppträthållarne af renhet och dygd», afskeda för en eller annan förseelse sina tjänstflickor. Hvar dessa hamna, bekymrar dem ej. Förgår sig sonen eller någon annan manlig anförvandt mot sedligheten, tillåter ej det moderliga hjertat, att han skyddslös kastas ut bland frestelser af alla slag, men med en tjänstflicka är det ej så noga. Men säger ej dem deras katekes, att de skola vara i föräldrars ställe för sitt tjänstefolk? Sköna föräldrar!

Bordeller upprättas af myndigheterna för att koncentrera smitta, säger man. För att befrämja sundheten bör dock vida mer göras. Andra åtgärder fordras än polismaktens ingripande. Ett verkamt medel vore att utrota fördomen, att dylika sjukdomar vore ett straff. Ty äfven under religionsutöfning kan smittan spridas till en fullkomligt oskyldig. Såsom exempel härför må anföras, huru som genom kyssande af helgonbilder smitta befordrats. Och det oskyldiga barnet, som födes af sjuka föräldrar, för hvad har det förtjenat att straffas så förfärligt? Det är i främsta rummet *läkarens* pligt att bidraga till dessa föreställningars försvinnande. Det enda verkamma botemedlet mot allt det sexuella eländet i samhället är *tidiga äktenskap*. På grund af våra dagars stora fordringar i ekonomiskt hänseende, framflyttas äktenskapet till en betydligt senare tidpunkt än förr. Och detta just inom de bildade klasserna. Man fordrar, att våra unge män skola under sin skönaste och kraftigaste ålder föra ett munklif, som dock är omöjligt utan den religiösa drifkraften. Derföre skola alla andra försök att lösa denna samhällsfråga vara fullkomligt fruktlösa. Tidiga förbindelser möjliggöras derigenom, att inom äktenskapet ej ett obegränsadt antal barn födes. Ty äktenskapet har jemte släktets

fortsättande äfven ett annat mål: man och kvinna skola vara hvarandras trogna hjälp och stöd. Kan ej äktenskapet helt uppfylla båda dessa ändamål, bör det dock få fylla något.

Skulle slutligen till de unga bildade kvinnorna vilja rikta följande ord: lagen bestämmer, att du från fylda 21 år har full förfoganderätt öfver din person. Känner och älskar du en ung man tillräckligt för att vilja lefva tillsammans med honom, nöj dig ej då med att likt en borgfröken sitta och vänta, under det du drifver honom ut i verlden för att under mångårig kamp skaffa medel till er bosättning. Sällan kommer någon oskadd tillbaka från den kampen. Tänk på, att det står i din makt att hjälpa er båda till ett lyckligt lif och på samma gång rädda någon af dina systrar bland de arbetande kvinnorna åt unge män af sin egen klass. så länge ännu ej allt hvad klass heter är borta från jorden. Har du frimod och ädelinne nog härtill?

I franska romaner och teaterstycken frågas ofta: hvar är kvinnan? Jag skulle äfven vilja så fråga, ehuru i annan mening. Hvar är den bildade klassens kvinna? Huru uppfyller hon sin bestämmelse att vara den man, hon älskar, till tröst och stöd? Komma ej våra kvinnor till insigt om, att äfven de behöfvas i striden mot samhällets fiender, så är prostitutionen evig, åtminstone lika evig som det nuvarande samhället.

Rättelser:

- No. 6, artikeln »*Literatur*», sid. 100, spalt 2, rad 3 nedifrån står 1886 läs 1863.
 samma artikel, sid. 102, spalt 1, rad 9 nedifrån står »sådan såsom», läs »såsom».
- i No. 8, artikeln »*En Nutidsbiografi*», titelbladet å omslaget, rad 4 uppfifrån under »Innehållsförteckning» står »*Benjamin Thomès*» läs *Benjamin Thomén*.
 sid 129, spalt 2, rad 18 nedifrån står »omständighet», läs »omständighet».
 sid 130, spalt 1, rad 13 uppfifrån står »studentluften», läs »studentlifvet».

»FRAMÅT» utkommer den 1 och 15 i hvarje månad. Prenumeration kan ske hos hrr. bokhandlare och genom postverket. Pris: Kr. 3: 50 för år, postarvode 35 öre. Lösnummer: 25 öre. Annonpris: Kr. 20 för hel sida. Del af sida betingar motsvarande del af pris. Annonser mottagas å »*Framåts*» annonsbyrå, *Kungsgatan 60*, alla hvardagar kl. 12—1 e. m.

I redaktionsangelägenheter hänvände man sig till frk. Alma Åkermark, 2:dra *Långgatan 40, Göteborg* (träffas tisdag och fredag 1—2 e. m.)

Till redaktionen insända tidningar och tidskrifter.

Svensk Läraretidning. N:o 17 innehåller: *Uppfostran i hem och skola.* Af C. G. Bergman. — *För Dagen:* En pedagogisk förening. m. m.

Kvinden og Samfundet. N:r 4 innehåller: *Kirstine Frederiksen:* Undervisningen i de forenede Stater i Kvindernes Hænder. — *Kvindesagens Fremskridt i England i de sidste tyve Aar.* — *Elisabeth Grundtvig:* Nutidens sædelige Lighedskrav. — *Kvindesagen paa Rigsdagen.* — Fra Indland og Udland.

Småskole-Vännen. N:r 8 innehåller: *Småskolan:*

Till verket. — I pensionsfrågan. — Om uppfostran hem och skola. — Lärjungarnes kroppshållning m. m.

Nylænde. N:r 6 och 7 innehålla: *Ensjelden Kvinde* (af Drude Krog Jansen.) — Momenter vedkommende reformturistdragten for Kvinder. — Om Kvinders Sikkerhed paa Gaden. — Brev fra Stockholm. — Bognyt.

För frisindet Kristendom. N:r 6 och 7 innehålla: *Det kirkelige Landsmøde.* — *Angreb.* — *Tilsvar.* — *Fra Cand. Arctander.* — *De sidste Ting.* — I den danske Kirke. — Bognyt.

Finsk Tidsskrift. Häft. 4 innehåller: *R. Hult:* Jordytans arkitektur. — *Eugène Tili:* Patriotismen hos lord Byron. — *C. G. Estlander:* Min ställning i språkfrågan.

Sanningsökaren. Häft 4 innehåller: *Odödligheten och nutidens tänkande:* Af M. J. Savage. — *Huru komma ifrån afgifter til statskyrkan?* — Af L.—n. — *Teosofiens verldsåsig.* — Af A. F. Å. — m. m.

Prenumerationspris för helt år endast kronor 4,50!

ILLUSTRERADT

ÅRET OM.

Veckotidning för gammal och ung.

☛ Hvarje nummer omfattar 16 hela sidor i stort kvartformat. ☛

Spännande romaner.

Goda illustrationer.

Så ofta tid och öfriga omständigheter det medgifva tillämpas

Färgtryck.

Omvexlande innehåll.

Tidsfördrif i hemmet.

☛ Gå till ett postkontor; — bed få prenumerationsblankett samt anvisning om blankettens ifyllande; — skrif tydligt; — erlägg den obetydliga prenumerationssumman; — helt år 4,50,; halft 2,50,; ett fjerdedels 1,25; — och tidningen infinner sig utan det minsta vidare besvär hvarje vecka!! ☛

Malvina Carlsson,

Norra Allégatan N:r 3

(Pustervik).

Nu inkommet för säsongen: **Hattar, Plymer, Sammet, Siden, Band, Aigretter, Agraffer** m. m. Smakfulla **Dam-** och **Barnhattar** finnas färdiga. Gamla Hattar mottagas till modernisering. Allt ytterst billigt.

Malvina Carlsson.

Obs. Den nya lokalen: **Norra Allégatan N:r 3, (Pustervik).**

P Å FRAMÅT

kan fortfarande prenumereras från årets början.

Tidskriften innehåller: sjelfständiga uppsatser, bref från in- och utlandet, poesi, skisser och noveller, literaturannmälan och notisafdelning; hvarjemte den fortfarande som hittills skall hålla sina spalter öppna för **fritt meningsutbyte**.

Medarbetare i tidskriften äro:

Victor Rydberg, Anne Ch. Edgren, Carl Snoilsky, Anton Nyström, Math. Roos, A. F. Åkerberg, Georg Nordensvan, Hellen Lindgren, Ola Hansson, Axel Lundegård, Gustaf af Geijerstam, Karl af Geijerstam, Ernst Ahgren, Saxon (Johan Lindström), Skjalf, Stella Kleve, Eva Vigström (Ave), Amanda Kerfstedt, A. U. Bååth, Cecile Gohl, Ellen Fries, Ellen Key, Elin Améen, Eva Brag, Helen Nybom, Cecilia Holmberg, f. Bååth, Claes Lundin, Robinson, Tor Hedberg, Johan Nybom, Oskar Levertin, Anna A., Anna Wahlenberg (Rien), Elna, Björnstjerne Björnson, Jonas Lie, Kristoffer Janson, Kristian Gloersen, Irgens Hansen, U. E. Berner, Amalie Skram, Alvide Prydz, Margarete Vullum, Clara Tschudi, Gina Krog, Georg Brandes, S. Schandorph, Edv. Brandes, C. E. Jensen, Herman Bang, John Paulsen, N. J. Nørlund, Anna Brosbøll, Rafaël Hertzberg, Gerda von Mieckwitz m. fl.

Tidskriften utkommer den 1 & 15 i hvarje månad med *16 sidor stor oktav*, således tillsammans, **384 sidor**, till det billiga priset af kr. *3,50* för år, jemte 35 öre i postarvode. Halfår kr. *1,75*. Lösnummer: 25 öre.

Prenumerationsställen: alla postanstalter inom *Sverige, Norge, Finland och Danmark*; boklådorna samt å tidskriftens byrå, *Göteborg, Kungsgatan 60*, öppen hvardagar 5—6 e. m.

Tidskriften, som åtföljes af **vidhäftadt annonsblad**, är särdeles lämplig för **annonsering**.

Annonsörer!

Annonsering i *tidskrift* erbjuder flere fördelar framför *tidningen*. Den mindre yta, annonserna här upptager, samt fåtalet annonser göra, att dessa icke blott falla i ögonen, utan äfven läsas, innan man bortlägger häftet. En tidning **förstöres** ofta utan att en enda annons blifvit läst, då deremot tidskriften **tillvaratages** och sålunda faller i händer på ett långt större antal läsare, än tidskriften har prenumeranter. Framåt, spridd inom Sverige, Norge, Danmark och Finland bland alla samhällsklasser, är lämplig för annonsering af *alla slag*. Särskildt påpekas den för **bokförläggare** och **platssökande**.

Annoser mottagas å tidskriftens byrå, *Kungsgatan 60, Göteborg* (öppen hvardagar 5—6 e. m.) samt genom

S. Gumælii Annonsbyrå.
Stockholm.